

חלקי דיבור בטקסט - זיהוי

יעדי ההערכה העיקריים

- לבדוק הבנה ויכולת לתמצת ולהרחיב טקסט מידע קצר.
- לבדוק הבנה מטא-לשונית בנושא חלקי דיבור בטקסט.
- לבדוק יכולת לזהות, למיין ולהפיק מילים מחלקי דיבור שונים.
- לבדוק יכולת למיין ולהפיק מילים מאותו השדה הסמנטי - לפי חלקי דיבור שונים.
- לבדוק יכולת לזהות מילים (מאותו השורש) מחלקי דיבור שונים.

מילות מפתח:

- עיבוד מידע ושחזור
- שילוב מידע
- חלקי דיבור
- פעלים
- שמות עצם
- תארים
- תוארי פועל
- מילות יחס

תיאור כללי

במוקד המשימה טקסט מידע קצר על להקת המוזיקה הידועה **החיפושיות**. באמצעות הטקסט הזה אנו עוסקים במיומנויות תמצות והרחבה של טקסט מידע קצר וכן בחלקי הדיבור. העיסוק בחלקי הדיבור נוגע בתחומי הלשון השונים: במורפולוגיה, בתחביר, בסמנטיקה, במילונאות, בשיח ואף ברכישה של שפה - בין רכישה טבעית של שפת-האם ובין לימוד לשון שנייה. הקשר של הנושא לתחומים השונים מקנה לו חשיבות רבה במחקר ובהוראה. דוגמות לקשר בתחומים שונים: תחביר - קשה לתאר עיסוק בנושא תחבירי כלשהו, שאינו מניח ביסודו ידע מוסכם על הקטגוריות השונות של המילים ועל אפיון; מילונאות - המילון המודפס או הממוחשב משייך מילים לקטגוריות של חלקי דיבור; רכישת הלשון - ההתפתחות הלשונית של הילדים מושפעת מקטגוריות של חלקי הדיבור. קשה גם לתאר הוראה שיטתית של לשון - לשון-אם או לשון נקנית - בלי להשתמש במושגים **פועל**, **שם עצם** וכדומה. **נדרש ידע** של המושגים: חלקי דיבור, פעלים, שמות עצם, תארים, תוארי פועל, מילות יחס.

מבנה המשימה

זמן	מקום	פעילויות
90 דקות	כיתה	<p>קריאה: טקסט מידע קצר</p> <p>הבנה והבעה: עיבוד המידע של הטקסט ושחזורו באמצעות כתיבת תמצית וכתיבת הרחבה</p> <p>לשון: חלקי הדיבור-זיהוי, מיון והפקה</p> <p>סמנטיקה: מיון והפקה של מילים מאותו השדה הסמנטי</p>

הסבר כללי

חלקי הדיבור - פעלים, שמות, מילות תפקוד וכדומה - הם הבסיס לדפוסים שהמשפט בנוי עליהם בכל לשון. לכל קטגוריה (חלק דיבור) תכונות תחביריות, סמנטיות ומורפולוגיות משלה, ומבנה המשפט (ואחריו מבנה הטקסט) הם תוצאה של תכונות אלה. אם כן, ההבחנה בין מילות התוכן ("בשר" של המשפט), לבין מילות התפקוד ("ה"שלד" שלו), מאפשרת להבין את זרימת המידע בטקסט. ככול שהטקסט מכיל יותר מילות תוכן, הוא דחוס יותר, וקריאתו דורשת עיבוד מידע רב יותר.

1. לפניכם קטע מידע קצר... תמצתו בקצרה את הקטע.

01

מטרה

לבדוק הבנה של הקטע ויכולת תמצות.

הערות

פעילות מסוג זה היא תרגול חשוב בעיבוד מידע ובשחזורו. טקסט טוב של התלמידים הוא זה שמצליח להתנתק מהטקסט המקורי, שהופיע במשימה, טקסט שהתלמידים מצליחים לצקת אותו לכלי חדש, שבנו בעצמם (ראו את הדוגמה הראשונה ברמה 4). העתקה מדויקת מתוך הטקסט המקורי תוריד את רמת הביצוע.

ועוד דבר: טקסט טוב מתייחס אל הקורא כאילו לא קרא את טקסט המידע הקודם. דוגמה: "להקת החיפושיות הייתה המצליחה ביותר ופורקה בשנות ה-70". כאן יש ציטוט מדויק מהטקסט ("המצליחה ביותר"), וכן כתיבה לקונית ("ופורקה"), וחסר פירוט. הכותב מתייחס אל הקורא כאילו הוא קרא ומכיר את הטקסט הקודם. התייחסות כזאת פוגמת ברמת הטקסט החדש שהוא מייצר.

מחונן (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: העברה טובה של הטקסט, המכילה את המידע העיקרי (מי הלהקה - להקת רוק, החיפושיות, מליברפול, אנגליה; זמן הפעולה של הלהקה; החותם, ההשפעה של הלהקה). ההעברה בנויה בצורה כזאת שקורא, שלא קרא את הקטע המקורי, יכול להבינה. הטקסט אינו בנוי בצורה קווית (משפטים מאוחדים), למשל: "?!היא... ותקליטה נמכרו...", אלא בצורה מדרגית (היררכית). הטקסט מפוסק באופן סביר. ■ להקת "החיפושיות" היא להקה נודעת משנות השישים שהשפיעה רבות על כול האנשים בעולם. הלהקה נוסדה באנגליה והתפרקה בשנת 1970, לאחר הצלחה מסחררת בעולם המוזיקה.

הערות: בטקסט זה נדלה המידע החשוב ביותר מהטקסט המקורי, והוא מאורגן מחדש היטב ובצורה בוגרת. יש בו סממנים של לשון כתובה של מידע, הכוללת מבנים תחביריים דחוסים: "הלהקה התפרקה... לאחר הצלחה...". המשפט בנוי במבנה משוואה: "הלהקה היא להקה...". במבנה זה הנושא והנשוא הם אותו הרפרנט, ואחריו מוסיפים מידע. זהו מבנה אופייני ללשון כתובה של מידע.

רמה 3 העברה טובה, שחסר בה אחד מפרטי המידע העיקריים, המצוינים ברמה 4; ההעברה מכילה את המידע העיקרי במלואו, אך היא פחות טובה מזו שברמה 4 - אין סימני פיסוק או יש בעיה כלשהי בארגון המידע או בניסוחו.

- להקת החיפושיות ("הביטלס") להקת רוק מצליחה ביותר, נוסדה בליברפול אנגליה, ומכרה מליוני תקליטים הלהקה התפרקה בשנת 1970.
- **הערה:** חסר מידע על אודות ההשפעה על המוזיקה.
- להקת החיפושיות היא להקת הרוק המצליחה ביותר בכל הזמנים. היא נוסדה בראשית שנות השישים שמה הוא שילוב של קצב. הלהקה התפרקה בשנת ה'1970
- **הערה:** הצירוף "שמה הוא שילוב של קצב" אינו במקום, ואינו מנוסח כהלכה.
- להקת החיפושיות נוסדה באנגליה בראשית שנות השישים ושמה הביטלס, תקליטיה נמכרו בעשרות מיליונים של עותקים ושיריה הושמעו ללא הרף והלהקה התפרקה בשנת 1970.
- **הערות:** החזרה על: "ושמה הביטלס" היא כשל לוגי. המידע אינו בנוי מ"חזית ורקע" אלא כתוספות: "...ושמה הביטלס, ... ושיריה הושמעו... והלהקה התפרקה..."

רמה 2 העברה טובה פחות מרמה 3, מכילה פרטים שוליים, לא מאורגנת, המידע לקוי ו/או הניסוח לקוי.

- להקת החיפושיות שילוב של המילים קצב, היא נחשבת ללהקת הרוק המצליחה בכול הזמנים. היא בראשית שנות התשעים נוסדה בליברפול שבאנגליה והם נקראו ("הביטלס" "קצב"). התקליטים שלהם נמכרו בעשרות מיליונים של עותקים. להקתם התפרקה בשנת 1970 כאשר הטביעה חוותם בלי ימחה על המוזיקה של המאה העשרים.
- **הערות:** חזרות מיותרות וטקסט לא מאורגן, העתקה חלקית מתוך הטקסט, התייחסות לשנות התשעים במקום לשנות השישים.

רמה 1 העברה לא מוצלחת - חסר המידע העיקרי ו/או יש כשל לוגי כלשהו, ו/או עירוב משלבי. פרטי המידע אינם מקושרים, ו/או הניסוח לקוי ביותר.

- על להקת "הביטלס" אם הם היו מפורסמים ואך הם איתפרקו.
- החיפושיות זו להקת רוק מצליחה שנוסדה בליברפול בשנות השישים ושמה "הביטלס" שזה אומר קצב וחיפושיות נמכרו המון תקליטים שזה לא אחר שהתפרקה השאירה חותם.
- **הערות:** הטקסט מבולבל ויש בו טעויות - **החיפושיות** במקום **החיפושיות**; יש עירוב בין שפה דבורה לשפה כתובה - המילה **זו** כאוגד, שמתאים לשפה הדבורה, והפסוקית ה"דיבורית": "שזה אומר קצב...!". לעומת זאת, במילה שילוב, שהיא חשובה ביותר, לא נעשה שימוש, כלומר - חשוב לציין שבשם **הביטלס** יש שילוב של המילים **קצב** ו**חיפושיות**; יש כאן גם כשל לוגי ותחושה של חוסר הבנה; חסר מידע: "נמכרו תקליטים" - של מי?; אמנם צוין הפרט "השאירה חותם", אך ההשפעה האדירה של הלהקה אינה מועברת: צוין "שזה לא אחר שהתפרקה", אך, למעשה, אין כאן בנייה של חזית ושל רקע, הדרושים לכתיבה איכותית.

2. הנה עוד עובדות... כתבו את הקטע החיפושיות מחדש, ושילבו בו...

מטרה

לבדוק יכולת לשלב מידע בטקסט.

הערות

- בסעיף זה ובסעיף הקודם התלמידים עוסקים בכתיבה בשתי דרכים שונות: צמצום והרחבה. רצוי מאוד לבדוק את היכולות של התלמידים בכתיבה בדרכים מגוונות.

- גורם חשוב בהערכה של ביצוע סעיף זה הוא שהטקסט החדש צריך להיות מובן בזכות עצמו למי שלא קרא את הטקסט המקורי על החיפושיות.

מחונן (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: טקסט מובן, הגיוני, לכיד, מקושר ומפוסק בפיסוק סביר, המשלב היטב את שלוש העובדות במקומות מתאימים. השילוב מורכב ומכיל שינויים מקומיים קלים בהתאם לצורך.

■ להקת 'החיפושיות' הכוללת את: ג'ון לנון, פול מקארטני, ג'ורג' הריסון, רינגו סטאר, נחשבת ללהקת הרוק המצליחה ביותר ובעלת ההשפעה הרבה ביותר בכל הזמנים. הלהקה נוסדה בליברפול שבאנגליה בראשית שנות השישים, ושמה ('הביטלס') הוא שילוב של המילים 'קצב' ו'חיפושית' באנגלית. תקליטיה נמכרו בעשרות מיליונים של עותקים, ושיריה הושמעו ללא הרף. בין להיטי הלהקה: "אתמול", "השוטה על הגבעה", ו"צוללת צהובה".

באותם ימים התפתחה הביטלמאניה - תופעה של היסטריה המונית בכל מקום שבו היא הופיעה. הלהקה התפרקה בשנת 1970, לאחר שהטביעה חותם בליימחה על המוזיקה של המחצית השנייה של המאה העשרים, כמו השפעה הודית על המוזיקה והלבוש בארצות המערב בעקבות שהותם בהודו.

הערות: שילוב מוצלח של העובדות - שילוב תחבירי מורכב. למשל: יש כאן שילוב של פסוקית זיקה, שמתארת את הנושא: "להקת 'החיפושיות' הכוללת את: ג'ון לנון...".

רמה 3 טקסט מובן, הגיוני, לכיד, מקושר ומפוסק, המשלב רק שתי עובדות במקומות מתאימים; טקסט, ששלוש או שתיים מהעובדות נמצאות בו במקומות המתאימים אך אינן משולבות בו.

■ להקת 'החיפושיות' נחשבת ללהקת הרוק המצליחה ביותר ובעלת ההשפעה הרבה ביותר בכל הזמנים ובזכותם באה לעולם אופנה חדשה ונועזת: שיער ארוך לגברים. היא נוסדה בליברפול שבאנגליה בראשית שנות השישים, ושמה ('הביטלס') הוא שילוב של המילים 'קצב' ו'חיפושית' באנגלית. תקליטיה נמכרו בעשרות מיליונים של עותקים, ושיריה הושמעו ללא הרף. בין להיטי הלהקה: "אתמול", "השיטה על הגבעה", "צוללת צהובה" ועוד...

באותם ימים התפתחה הביטלמאניה - תופעה של היסטריה המונית בכל מקום שבו הופיעה הלהקה. הלהקה התפרקה בשנת 1970, לאחר שהטביעה חותם בליימחה על המוזיקה של המחצית השנייה של המאה העשרים.

הערה: שולבו רק שתי עובדות. הן שולבו במקומות הנכונים, והפיסוק סביר.

■ להקת 'החיפושיות' נחשבת ללהקת הרוק המצליחה ביותר ובעלת ההשפעה הרבה ביותר בכל הזמנים. שמות חברי הלהקה: ג'ון לנון, פול מקארטני, ג'ורג' הריסון, רינגו סטאר. היא נוסדה בליברפול שבאנגליה בראשית שנות השישים, ושמה ('הביטלס') הוא שילוב של המילים 'קצב' ו'חיפושית' באנגלית. תקליטיה נמכרו בעשרות מיליונים של עותקים, ושיריה הושמעו ללא הרף.

בין להיטי הלהקה: "אתמול", "השוטה על הגבעה", "צוללת צהובה". באותם ימים התפתחה הביטלמאניה - תופעה של היסטריה המונית בכל מקום שבו הופיעה הלהקה. הלהקה התפרקה בשנת 1970, לאחר שהטביעה חותם בליימחה על המוזיקה של המחצית השנייה של המאה העשרים.

הערה: אמנם הוכנסו שתי עובדות למקומות המתאימים, אך הן לא שולבו בטקסט. הפיסוק טוב.

רמה 2 תשובה חלקית: שילוב מוצלח של עובדה אחת בלבד מתוך השלוש או שילוב לא מוצלח של יותר משתי עובדות.

רמה 1 תשובה שגויה: אין שילוב מוצלח של עובדות בטקסט; הטקסט אינו מובן ואינו עומד בזכות עצמו.

■ **שמות חברי הלהקה: ג'ון לנון, פול מקארטני, ג'ורג' הריסון, רינגו סטאר** להקת 'החזיפושיות' נחשבת ללהקת הרוק המצליחה ביותר ובעלת ההשפעה הרבה ביותר בכל הזמנים. היא נוסדה בליברפול שבאנגליה בראשית שנות השישים, ושמה ('הביטלס') הוא שילוב של המילים 'קֶצֶב' ו'חזיפושית' באנגלית. תקליטיה נמכרו בעשרות מיליונים של עותקים, ושיריה הושמעו ללא הרף. **בין להיטי הלהקה: "אתמול", "השוטה על הגבעה", "צוללת צהובה"** באותם ימים התפתחה הביטלמאניה - תופעה של היסטריה המונית בכל מקום שבו הופיעה הלהקה. הלהקה התפרקה בשנת 1970, לאחר שהטביעה חותם בל יימחה על המוזיקה של המחצית השנייה של המאה העשרים.

הערה: הטקסט פותח בשמות חברי הלהקה. "שמות חברי הלהקה: ג'ון לנון, פול מקארטני, ג'ורג' הריסון, רינגו סטאר להקת 'החזיפושיות' נחשבת ללהקת הרוק המצליחה ביותר..." וכך אין שיתוף של הקורא במידע חיוני להבנת הטקסט - איזו להקה? על מה מדובר? כאמור, הטקסט שנבנה צריך להיות מובן גם למי שלא קרא קודם את המקור. זהו מדד חשוב להערכת האיכות של הטקסט.

■ להקת 'החזיפושיות' נחשבת ללהקת הרוק המצליחה ביותר ובעלת ההשפעה הרבה ביותר בכל הזמנים. **שמות חברי הלהקה ג'ון לנון...** היא נוסדה בליברפול שבאנגליה בראשית שנות השישים, ושמה ('הביטלס') הוא שילוב של המילים 'קֶצֶב' ו'חזיפושית' באנגלית. תקליטיה נמכרו בעשרות מיליונים של עותקים, ושיריה הושמעו ללא הרף. **בין להיטי הלהקה אתמול, השוטה על הגבעה צוללת צהובה** ושיריה הושמעו ללא הרף. באותם ימים התפתחה הביטלמאניה - תופעה של היסטריה המונית בכל מקום שבו הופיעה הלהקה. הלהקה התפרקה בשנת 1970, לאחר שהטביעה חותם בל יימחה על המוזיקה של המחצית השנייה של המאה העשרים.

הערות: שתי העובדות שהוכנסו, לא שולבו בצורה מוצלחת. אמנם העובדה הראשונה נמצאת במקום מתאים אך המשפט מקוטע, ללא פיסוק וללא קישור למשפט הבא. העובדה השנייה אינה במקום המתאים, וההמשך - "ושיריה הושמעו ללא הרף" - אינו מתקשר לתוספת. אין פיסוק מתאים. שילוב מוצלח הרבה יותר הוא הכנסת העובדה הזאת לסוגריים אחרי הצירוף "ושיריה הושמעו ללא הרף" באופן הבא: "תקליטיה נמכרו בעשרות מיליונים של עותקים, ושיריה הושמעו ללא הרף (בין להיטי הלהקה: "אתמול", "השוטה על הגבעה", "צוללת צהובה")."

חשוב לציין: בניסוי התלמידים לא ניצלו את האפשרות של שימוש בסוגריים, וחבל. כדאי לעבוד בכיתה גם על האפשרות הזאת.

■ להקת 'החזיפושיות' נחשבת ללהקת הרוק המצליחה ביותר ובעלת ההשפעה הרבה ביותר בכל הזמנים. היא נוסדה בליברפול שבאנגליה בראשית שנות השישים, ושמה ('הביטלס') הוא שילוב של המילים 'קֶצֶב' ו'חזיפושית' באנגלית. תקליטיה נמכרו בעשרות מיליונים של עותקים, **בין להיטי הלהקה, "אתמול", "השוטה על הגבעה" ו"צוללת צהובה":** ושיריה הושמעו ללא הרף. באותם ימים התפתחה הביטלמאניה - תופעה של היסטריה המונית הביאו לעולם אופנה חדשה ונועזת: שיער ארוך לגברים. המונית בכל מקום שבו הופיעה הלהקה. הלהקה התפרקה בשנת 1970, לאחר שהטביעה חותם בל יימחה על המוזיקה של המחצית השנייה של המאה העשרים.

הערה: שילוב לא מוצלח ופיסוק בעייתי.

3. א.העתיקו מן הקטע... שישה שמות עצם שונים, השייכים לעולם המוזיקה.

03

מטרה

לבדוק איתור של מילים לפי שדה סמנטי מוגדר ולפי חלק הדיבור.

הערה

חשוב ששמות העצם יהיו ממש מעולם המוזיקה, ולא, למשל: התפרקה, מצליחה, או התפתחה וכדומה. יש להוריד את רמת התשובה על מילים מסוג זה.

מחוו (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: איתור של 6 מילים נכונות מתוך הקטע. מילים אפשריות: להקה, רוק, קצב, חיפושיות, ביטלס, תקליטיה, שיריה, מוזיקה.

רמה 3 תשובה חלקית: איתור של 4-5 מילים נכונות מתוך הקטע.
 ■ להקת, קצב, שיריה, הלהקה, המוזיקה

הערה: המילה **להקה** נכתבה פעמיים, ולכן רק 4 מילים שונות נחשבות כאן.

רמה 2 תשובה חלקית: איתור של 2-3 מילים נכונות מתוך הקטע.

רמה 1 תשובה חלקית: איתור של מילה אחת נכונה מתוך הקטע.
 ■ קצב, הצליחה, הושמעו, התפתחה, התפרקה, הופיעה, מוזיקה

הערה: כאמור, המילים **התפתחה**, **התפרקה** וכדומה אינן שייכות לעולם המוזיקה, והן גם אינן שמות עצם.

ב. הוסיפו 10 מילים מתחום המוזיקה, שאינן מופיעות בקטע...

04

מטרה

לבדוק הפקה של מילים מחלקי דיבור שונים מתחום סמנטי מוגדר.

מחוו (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: 9-10 מילים מהשדה הסמנטי של **מוזיקה**.

■ שרו, גיטרה, הקליטו, זמרים, תזמורת, פסנתר, נגנים, תווים, חליל, נגינה
 ■ מנגינה, תווים, קלאסי, טראנס, מוזיקת קאנטרי, פופ, תקליט, זמר, מוזיקלי, הלחין

רמה 3 תשובה חלקית: 6-8 מילים מהשדה הסמנטי של **מוזיקה**.

רמה 2 תשובה חלקית: 3-4 מילים מהשדה הסמנטי של **מוזיקה**.

■ זמרים, הופעות, חתיכים, תמונות, אולם, כלי נגינה, פוזות, מעריצים
הערה: המילים **חתיכים**, **פוזות**, **תמונות**, **אולם** אינן שייכות ישירות לשדה הסמנטי המבוקש.

רמה 1 תשובה חלקית: 1-2 מילים מהשדה הסמנטי של **מוזיקה**.

■ מזרחית, להיטים, הביטלס

4. א. ... ליד כל פועל כתבו שני שמות עצם מאותו השורש.

מטרה

להפיק שמות עצם מסוגים שונים (בעיקר שמות מופשטים ושמות פעולה) משורש של פועל נתון.

הערות

- עד כה עסקנו בתוכן, במילים המאפיינות את התוכן. בסעיף זה התלמידים נדרשים לידע מילוני מורפולוגי - משפחת מילים מופשטות. ניקוד המילים, שניתן לקרוא בכמה דרכים (פֶּתַח - פֶּתַח), דורש מודעות למגוון אפשרויות וכן התמודדות דקדוקית, אשר תלמידים בכיתה ח מסוגלים לבצע. משום כך, אם תלמידים כתבו, למשל, פתח ללא ניקוד, אין להחשיב את המילה כתשובה נכונה.

- כתיבת שמות עצם משורש של מילה נתונה מעידה על יכולת מורפולוגית ומילונית גבוהה. ככול שהתלמידים מפקים יותר שמות מופשטים מאותו השורש (למשל, שמות פעולה: הַצְלִיחָה - הַצְלָחָה, הוֹפִיעָה - הוֹפְעָה), פירושו של דבר הוא שהיכולת המורפולוגית והיכולת המילונית שלהם גבוהה יותר.

- היכולת להפיק סדרה של שמות מאותו השורש מעידה על אוצר מילים מפותח, על פוריות ועל גמישות לשונית. היכולת להגיע מהפועל נוֹסְדָה אל שם העצם מייסד מצריכה קפיצה קוגניטיבית.

מחוו (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: הפקת 10-12 שמות עצם נכונים, כתובים ללא שגיאות ומובחנים באמצעות ניקוד עזר. שמות אפשריים: נְחֻשְׁבַת - הַחֻשְׁבָה, הַחֻשְׁבוּת, חֻשְׁבוּת; נוֹסְדָה - הוֹסְדוּת, יִסוּד, מִיִּסוּד; הַשְּׁמַע - הַשְּׁמָעָה, שְׁמִיעָה, שְׁמוּעָה; הַתְּפַתְחָה - פְּתוּחַ הַתְּפַתְחוּת; הַתְּפַרְקָה - הַתְּפַרְקוּת, פְּרוּק, פְּרָקוּ, מְפָרַק (שם עצם).

רמה 3 תשובה חלקית: הפקת 7-9 שמות נכונים.

רמה 2 תשובה חלקית: הפקת 4-6 שמות נכונים.

רמה 1 תשובה חלקית: הפקת 0-3 שמות נכונים.

ב. ... ליד כל שם עצם כתבו פועל מאותו השורש.

מטרה

להפיק פועל מהשורש של שם עצם מופשט.

מחוו (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: הפקת 5 פעלים מתאימים מאותו השורש. תשובות אפשריות: הַשְּׁפִיעַ, נְדָהם, שִׁלַּב, חָזַר, הִתְקִיף.

רמה 3 תשובה חלקית: הפקת 3-4 פעלים מתאימים מאותו השורש

רמה 2 תשובה חלקית: הפקת 2 פעלים מתאימים מאותו השורש

רמה 1 תשובה חלקית: הפקת פועל אחד מתאים מאותו השורש

5. ... מצאו בקטע את ביטויי הזמן השונים וסמנו אותם בקו.

07

מטרות

לבדוק יכולת לתפוס את השלם ואת חלקיו ויכולת לאתר ביטויים לפי קטגוריה של משמעות (זמן) - לצורך הבנת התפתחות.

הערה

בחרנו להתמקד בביטויי הזמן, כיוון שבטקסט הנתון - **החיפושיות** - המידע על הזמן הוא גורם מרכזי מאוד. ביטויי הזמן הם בין מילות התוכן (שמות למיניהם, פעלים ותוארי הפועל) לבין מילות התפקוד (מילות יחס, מילות קישור וכינויים), שיש להן תפקיד חשוב בארגון הטקסט.

מחווין (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: סימון של 6-7 ביטויי זמן.

■ בכל הזמנים, בראשית שנות השישים, ללא הרף, באותם ימים, בשנת 1970, לאחר ש, המחצית השנייה של המאה.

הערה: ללא הרף הוא ביטוי של תדירות ונחשב לביטוי זמן.

רמה 3 סימון של 6-7 ביטויי זמן נכונים בתוספת ביטויים לא נכונים; סימון של 4-5 ביטויי זמן נכונים.

■ בכל הזמנים, בראשית שנות השישים, ללא הרף, באותם ימים, בשנת 1970, לאחר ש, המחצית השנייה של המאה, מיליונים, היסטריה.

הערה: אמנם סומנו 7 ביטויי זמן אך סומנו גם ביטויים אחרים, ולכן רמת התשובה יורדת.

רמה 2 תשובה חלקית: סימון של 3-4 ביטויי זמן בתוספת ביטויים לא נכונים; סימון של 2-3 ביטויי זמן נכונים.

■ חשבת, בכל הזמנים, נוסדה, בראשית שנות השישים, נוסדה, נמכרו, הושמעו, בשנת 1970, התפתחה, הופיעה, התפרקה, הטביעה, המחצית השנייה של המאה.

הערה: אמנם סומנו 4 ביטויים נכונים, אך סומנו גם ביטויים לא נכונים. הפעלים אכן מכילים זמן, אך הם אינם ביטויי זמן.

רמה 1 תשובה חלקית: סימון של ביטוי זמן אחד או סימון של 2-3 ביטויי זמן בתוספת ביטויים לא נכונים.

6. חלקו את הקטע... לשלושה שלבים... כתבו... את ביטוי הזמן... ומה קרה ללהקה... לכל שלב תנו כותרת...

מטרות

לאתר ביטויי זמן לצורך הבנת התפתחות, לנסח כותרת, להעביר פועל לשם פעולה מקביל.

הערה

סעיף זה דורש תפיסה מורכבת של הלשון, והוא מעגן אותה במציאות, שביטויי זמן קשורים בה. נדרשת כאן מניפולציה לשונית - קשר בין פועל לשם פעולה, המעוגנים בטקסט: סדר הזמנים ומאורעות שקרו.

מחוו (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: ציון מדויק של 3 ביטויי זמן בסדר הנכון, 3 פעלים המתארים מה קרה, ו-3 כותרות מתאימות. כותרת מתאימה היא שם גזור-פועל. למשל, הכותרת **החיפושיות** אינה טובה. ברמה זאת יש לשקול גם כותרות מוצלחות, שאינן עונות בדיוק על הדרישות, כגון: "התפרקות האגדה" או "לעולם לא נשכח".

שלב	ביטוי זמן	מה קרה?	כותרת (מתארת את מה שקרה)
1	בראשית שנות השישים	נוסדה להקת "הביטלס".	ייסוד להקת "הביטלס".
2	באותם ימים	התפתחה ה'ביטלמאניה'.	התפתחות ה'ביטלמאניה'.
3	בשנת 1970	להקת "הביטלס" התפרקה.	התפרקות להקת "הביטלס".

שלב	ביטוי זמן	מה קרה?	כותרת (מתארת את מה שקרה)
1. התחלה	ראשית שנות השישים	הלהקה הוקמה	הקמת הלהקה
2. סוף	שנת 1970	הלהקה התפרקה	פירוק הלהקה
3. סיכום	המחצית השנייה של המאה העשרים	הלהקה השאירה חותם	השארת חותם לדורות

רמה 3 ציון מדויק של 3 ביטויי זמן בסדר הנכון, ו-3 פעלים המתארים מה קרה, אך החלק של הכותרות אינו מושלם: או שאינו תקין (שגיאה בשם הפעולה), או שהכותרת חלקית.

שלב	ביטוי זמן	מה קרה?	כותרת (מתארת את מה שקרה)
1	ראשית שנות השישים	הלהקה הוקמה	הקמה הערה: הכותרת אינה שלמה
2	שנת 1970	התפתחה ה'ביטלמאניה'.	פירוק הערה: ההמשך חסר
3	המחצית השנייה של המאה העשרים	הלהקה השאירה חותם	שאריות הערה: הכותרת לא נכונה

רמה 2 תשובה חלקית: ציון מדויק של אחד המרכיבים מתוך השלושה. בשני המרכיבים האחרים יש שיבוש/ים.

רמה 1 תשובה חלקית: שיבוש אחד לפחות בכל אחד משלושת המרכיבים.

שלב	ביטוי זמן	מה קרה?	כותרת (מתארת את מה שקרה)
1	באותם ימים	התפתחות הביטלמאניה	הביטלמאניה התפתחה
2	מאה־עשרים	הטביע חותם בל ימחה על המוזיקה של מחצית השנייה של המאה העשרים	טביעת חותם בל ימחה
3	בראשית שנות השישים	נוסדה באנגליה	הצלחת הלהקה

הערות: בתשובה זו סדר הזמנים אינו תקין, וכן בשלב הראשון הניסוח של מה שקרה ("התפתחות הביטלמאניה") מתאים לניסוח כותרת, ואילו ניסוח הכותרת ("הביטלמאניה התפתחה") מתאים לתיאור של מה שקרה. יש כאן גם שגיאת כתיב "הטביע חותם", ושגיאה בשם הפעולה: "טביעת חותם" במקום "הטבעת חותם".

7. ...לפניכם חילים רבות מהשורש ק'ל'ט'. כתבו ליד כל מילה את חלק הדיבור שלה...

09

מטרה

לזהות חלקי דיבור של מילות תוכן.

מחווין (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: זיהוי נכון של חלקי הדיבור של 16-20 מילים. חלקי הדיבור של המילים הם:

- **שמות עצם** - קְלִיטָה, תְּקִלִּיט, הַקְלִטוּת, קְלִיט (קְלִיפ), קְלִטָּת, הַקְלִטָּה, קְלִט, מְקִלֵּט, מְקִלֵּט, קוֹלֵט, תְּקִלִּיטוֹן, תְּקִלִּיטוֹר, תְּקִלִּיטָן, תְּקִלִּיטָה
- **פועל** - הַקְלִיט, קְלִט, נְקִלֵּט, הַקְלִיט
- **תואר** - קְלִיט

רמה 3 תשובה חלקית: זיהוי נכון של חלקי הדיבור של 10-15 מילים.

רמה 2 תשובה חלקית: זיהוי נכון של חלקי הדיבור של 5-9 מילים.

רמה 1 תשובה חלקית: זיהוי נכון של חלקי הדיבור של 4 מילים ופחות.

8. א. מה פירוש הביטוי: הטביעה חותם?

מטרה

לבדוק הבנה מילולית של צירוף כבול ויכולת לנסח בהכללה את המשמעות שלו.

הערה

על התלמידים להוכיח יכולת להתנתק מההקשר המידי, שעוסק בלהקת החיפושיות.

מחווה (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: הפירוש מנוסח בצורה כללית ומופשטת, והוא כולל פועל (כמו בביטוי המוסבר) או שם פעולה. הביטוי הנרדף אינו מתייחס למאורע ספציפי.

■ הטביעה חותם - השפיעה

■ הטביעה חותם - השאירה סימן (זכר)

■ הטביעה חותם - השאירה אחריה משהו - גרימה לשינוי שישאר

רמה 3 הפירוש קונקרטי, כלומר - קשור למקרה עצמו; אין בפירוש פועל או שם פעולה.

■ הטביעה חותם - משמעות גדולה וחשובה

הערה: אין פועל.

■ הטביעה חותם - השאירה סימן (את השירים והמנגינות)

הערה: ירידה ברמה בגלל הפרשנות הספציפית.

■ הטביעה חותם - תמיד יזכרו את להקת החיפושיות

הערה: צמוד לטקסט. הדרישה היא להתנתק מהטקסט.

■ הטביעה חותם - היתה פה ועשתה את שלה. כאילו חתמה ואי אפשר למחוק אותה.

הערה: בעיית ניסוח.

רמה 2 הפירוש לא מדויק.

■ הטביעה חותם - הלהקה הצליחה וכך שומעים אותה עד היום

הערה: ניסוח ספציפי, מקרה פרטי.

■ הטביעה חותם - כלומר הרבה אנשים הכירו אותם

רמה 1 תשובה שגויה: הפירוש שגוי.

■ הטביעה חותם - חתמה על חוזה

ב. מה פירוש הביטוי: בל יימחה?

מטרות

לבדוק הבנה מילולית של צירוף כבול ויכולת לנסח בהכללה את המשמעות שלו.

מחווה (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: הפירוש מנוסח בצורה כללית ומופשטת, והוא כולל פועל (סביל). הביטוי הנרדף אינו מתייחס למאורע ספציפי.

- בל יימחה - שלא ייעלם
- בל יימחה - בלתי נשכח - ייזכר לתמיד
- בל יימחה - שלא יימחק, שלא יישכח

רמה 3 הפירוש קונקרטי, כלומר - קשור למקרה עצמו, וכולל פועל סביל.

- בל יימחה - החותם לא ימחק
- בל יימחה - לא ישכח שמה לעולם

רמה 2 הפירוש לא מדויק או אינו כולל פועל בסביל.

- בל יימחה - שלא נשכח שהיתה להם השפעה רבה על הקהל
- הערה:** הפירוש קונקרטי ואין פועל סביל.

רמה 1 תשובה שגויה: הפירוש שגוי.

- בל יימחה - שאף אחד לא יכול להשיג אותם

9. כתבו שני משפטים המבטאים את תוכן הקטע... כל משפט יכול שלושה חלקי דיבור...

12

מטרה

לבדוק יכולת לשחבר לפי חלקי דיבור (גמישות לשונית).

הערה

כאשר מחברים תרגילים מסוג זה, יש לדרוש גם שימוש בשמות מופשטים ובתארים.

מחווין (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: שני המשפטים מבטאים את תוכן הקטע ומכילים שם עצם, תואר ופועל.

- א. הלהקה המצליחה התפרקה
- ב. שיריה היפים הושמעו
- א. היסטריה המונית התפתחה
- ב. הלהקה הייחודית הופיעה

רמה 3 שני המשפטים מבטאים את תוכן הקטע, אך באחד המשפטים רכיב אחד אינו תקין.

- א. החיפושיות הלהקה המצליחה ביותר נוסדה בליברפול
- ב. הלהקה המצליחה התפרקה

הערה: במשפט הראשון יש תמורה "הלהקה המצליחה ביותר", והיא אכן מכילה תואר, אך הדרישה אינה תמורה שמכילה תואר אלא תואר בלבד.

רמה 2 בשני המשפטים רכיב אחד (תואר או פועל) חסר, או שהם מכילים את שני הרכיבים, אך המבנה שלהם אינו תקין או אינו קשור לתוכן הקטע.

■ א. להקת "החזיונות" נחשבת

ב. תקליטיה בעשרות מיליונים נמכרו

הערה: במשפט הראשון אין תואר, והמשפט אינו שלם. במשפט השני התחביר לא הגיוני, ואין תואר.

■ א. החזיונות הלהקה מצליחה

ב. הדוגמן היפה דיגמן

הערה: במשפט הראשון אין המבנה הנדרש - שם עצם, תואר ופועל. המשפט השני אינו קשור לתוכן הקטע.

רמה 1 תשובה חלקית: מתוך שני המשפטים קיים רק אחד, וגם הוא אינו שלם - שני רכיבים או יותר חסרים בו.

■ הופעה היסטריה

הערה: אין תואר ואין פועל.

חלקי דיבור בטקסט - זיהוי - ריכוז המחוונים למשימה

רמה 1	רמה 2	רמה 3	רמה 4	עמוד	סימול מחשב
העברה לא מוצלחת - חסר המידע העיקרי ו/או יש כשל לוגי כלשהו, ו/או עירוב משלבי. פרטי המידע אינם מקושרים, ו/או הניסוח לקוי ביותר.	העברה טובה פחות מרמה 3, מכילה פרטים שוליים, לא מאורגנת, המידע לקוי ו/או הניסוח לקוי.	העברה טובה, שחסר בה אחד מפרטי המידע העיקריים, המצוינים ברמה 4; ההעברה מכילה את המידע העיקרי במלואו, אך היא פחות טובה מזו שברמה 4 - אין סימני פיסוק או יש בעיה כלשהי בארגון המידע או בניסוחו.	העברה טובה של הטקסט, המכילה את המידע העיקרי. ההעברה בנויה בצורה כזאת שקורא, שלא קרא את הקטע המקורי, יכול להבינה. הטקסט אינו בנוי בצורה קווית אלא בצורה מדרגית (היררכית), והוא מפוסק באופן סביר.	2	01
אין שילוב מוצלח של עובדות בטקסט; הטקסט אינו מובן ואינו עומד בזכות עצמו.	שילוב מוצלח של עובדה אחת בלבד מתוך השלוש או שילוב לא מוצלח של יותר משתי עובדות.	טקסט מובן, הגיוני, לכיד, מקושר ומפוסק, המשלב רק שתי עובדות במקומות מתאימים; טקסט, ששלוש או שתיים מהעובדות נמצאות בו במקומות המתאימים, אך אינן משולבות בו.	טקסט מובן, הגיוני, לכיד, מקושר ומפוסק בפיסוק סביר, המשלב היטב את שלוש העובדות במקומות מתאימים. השילוב מורכב ומכיל שינויים מקומיים קלים בהתאם לצורך.	3	02
איתור של מילה אחת נכונה מתוך הקטע.	איתור של 2-3 מילים נכונות מתוך הקטע.	איתור של 4-5 מילים נכונות מתוך הקטע.	איתור של 6 מילים נכונות מתוך הקטע.	6	03
2-1 מילים מהשדה הסמנטי של מוזיקה .	4-3 מילים מהשדה הסמנטי של מוזיקה .	8-6 מילים מהשדה הסמנטי של מוזיקה .	10-9 מילים מהשדה הסמנטי של מוזיקה .	6	04
הפקת 0-3 שמות עצם נכונים.	הפקת 4-6 שמות עצם נכונים.	הפקת 7-9 שמות עצם נכונים.	הפקת 10-12 שמות עצם נכונים, כתובים ללא שגיאות ומובחנים באמצעות ניקוד עזר.	7	05
הפקת פועל אחד מתאים מאותו השורש.	הפקת 2 פעלים מתאימים מאותו השורש.	הפקת 3-4 פעלים מתאימים מאותו השורש.	הפקת 5 פעלים מתאימים מאותו השורש.	7	06
סימון של ביטוי זמן אחד או סימון של 2-3 ביטויי זמן בתוספת ביטויי זמן נכונים. לא נכונים.	סימון של 3-4 ביטויי זמן בתוספת ביטויים לא נכונים; סימון של 2-3 ביטויי זמן נכונים.	סימון של 6-7 ביטויי זמן בתוספת ביטויים לא נכונים; סימון של 4-5 ביטויי זמן נכונים.	סימון של 6-7 ביטויי זמן.	8	07
שיבוש אחד לפחות בכל אחד משלושת המרכיבים.	ציון מדויק של אחד המרכיבים מתוך השלושה. בשני המרכיבים האחרים יש שיבוש/ים.	ציון מדויק של 3 ביטויי זמן בסדר הנכון, ו-3 פעלים המתארים מה קרה, אך החלק של הכותרות אינו מושלם: או שאינו תקין (שגיאה בשם הפעולה), או שהכותרת חלקית.	ציון מדויק של 3 ביטויי זמן בסדר הנכון, 3 פעלים המתארים מה קרה, ו-3 כותרות מתאימות. כותרת מתאימה היא שם גזור-פועל.	9	08

רמה 1	רמה 2	רמה 3	רמה 4	עמוד	סימול מחשב
זיהוי נכון של חלקי הדיבור של 4 מילים ופחות.	זיהוי נכון של חלקי הדיבור של 5-9 מילים.	זיהוי נכון של חלקי הדיבור של 10-15 מילים.	זיהוי נכון של חלקי הדיבור של 16-20 מילים.	10	09
הפירוש שגוי.	הפירוש לא מדויק.	הפירוש קונקרטי, כלומר - קשור למקרה עצמו; אין בפירוש פועל או שם פעולה.	הפירוש מנוסח בצורה כללית ומופשטת, והוא כולל פועל (כמו בביטוי המוסבר) או שם פעולה. הביטוי הנרדף אינו מתייחס למאורע ספציפי.	11	10
הפירוש שגוי.	הפירוש לא מדויק או אינו כולל פועל סביל.	הפירוש קונקרטי, כלומר - קשור למקרה עצמו, וכולל פועל סביל.	הפירוש מנוסח בצורה כללית ומופשטת, והוא כולל פועל (סביל). הביטוי הנרדף אינו מתייחס למאורע ספציפי.	11	11
מתוך שני המשפטים קיים רק אחד, וגם הוא אינו שלם - שני רכיבים או יותר חסרים בו.	בשני המשפטים רכיב אחד (תואר או פועל) חסר, או שהם מכילים את שני הרכיבים, אך המבנה שלהם אינו תקין או אינו קשור לתוכן הקטע.	שני המשפטים מבטאים את תוכן הקטע, אך באחד המשפטים רכיב אחד אינו תקין.	שני המשפטים מבטאים את תוכן הקטע ומכילים שם עצם, תואר ופועל.	12	12

